

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN PHƯƠNG THẢO

**XÂY DỰNG HỆ THỐNG BÀI TẬP PHÁT TRIỂN
NĂNG LỰC ĐỌC HIỂU VĂN BẢN NGỮ VĂN
CẤP TRUNG HỌC PHỔ THÔNG**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

THÁI NGUYÊN - 2019

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN PHƯƠNG THẢO

**XÂY DỰNG HỆ THỐNG BÀI TẬP PHÁT TRIỂN
NĂNG LỰC ĐỌC HIỂU VĂN BẢN NGỮ VĂN
CẤP TRUNG HỌC PHỔ THÔNG**

Ngành : LL & PP DẠY HỌC BỘ MÔN VĂN - TIẾNG VIỆT
Mã số: 8.14.01.11

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Cán bộ hướng dẫn khoa học: TS. NGUYỄN TRỌNG HOÀN

THÁI NGUYÊN - 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu nêu trong luận văn là trung thực. Những kết luận khoa học trong luận văn chưa từng được ai công bố trong bất cứ công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2019

Tác giả luận văn

Nguyễn Phương Thảo

LỜI CẢM ƠN

Em xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành và sâu sắc tới thầy giáo hướng dẫn là TS. Nguyễn Trọng Hoàn đã tận tình hướng dẫn, động viên và tạo mọi điều kiện tốt nhất cho em trong suốt quá trình thực hiện luận văn.

Em xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo, cán bộ khoa Ngữ Văn, đặc biệt là các thầy cô đã nhiệt tình giảng dạy khóa 25 chuyên ngành Lí luận & phương pháp dạy học bộ môn Văn - Tiếng Việt, các cán bộ khoa Sau đại học trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên đã hướng dẫn và tạo điều kiện cho em trong quá trình học tập.

Xin cảm ơn sự quan tâm và ủng hộ của cơ quan, đồng nghiệp, bạn học. Sự giúp đỡ, động viên kịp thời ấy đã đem đến cho tôi động lực to lớn. Giúp tôi luôn cố gắng và hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2019

Tác giả luận văn

Nguyễn Phương Thảo

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC BẢNG	vi
MỞ ĐẦU.....	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Mục đích nghiên cứu	5
4. Nhiệm vụ nghiên cứu	5
5. Phạm vi đề tài	6
6. Đối tượng và khách thể nghiên cứu.....	6
7. Phương pháp nghiên cứu	6
8. Giả thuyết khoa học	7
9. Cấu trúc luận văn.....	7
Chương 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN CỦA VIỆC XÂY DỰNG HỆ THỐNG BÀI TẬP PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC ĐỌC HIỂU VĂN BẢN NGỮ VĂN CẤP TRUNG HỌC PHỔ THÔNG.....	9
1.1. Cơ sở lý luận.....	9
1.1.1. Một số vấn đề về khái niệm đọc hiểu	9
1.1.2. Năng lực đọc hiểu.....	11
1.1.3 Cấu trúc của năng lực đọc hiểu	14
1.1.4. Phát triển năng lực đọc hiểu qua hệ thống bài tập.....	15
1.2. Cơ sở thực tiễn.....	22
1.2.1. Khảo sát hệ thống câu hỏi và bài tập đọc hiểu trong sách giáo khoa môn Ngữ văn cấp trung học phổ thông	22
1.2.2. Một số nhận xét sơ bộ về hệ thống câu hỏi đọc hiểu trong sách giáo khoa môn Ngữ văn cấp trung học phổ thông	23

1.2.3. Một số đề xuất khoa học của luận văn	26
TIÊU KẾT CHƯƠNG 1	28
Chương 2: HỆ THỐNG BÀI TẬP PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC ĐỌC	
HIỂU VĂN BẢN NGŨ VĂN CẤP TRUNG HỌC PHỔ THÔNG	29
2.1. Các bài tập phát triển năng lực tóm tắt.....	29
2.1.1. Dạng bài tập tóm tắt bằng cách viết ra các ý chính.....	29
2.1.2. Dạng bài tập tóm tắt bằng sơ đồ tư duy.....	31
2.1.3. Dạng bài tập tóm tắt bằng sơ đồ graph.....	35
2.2. Bài tập đánh giá năng lực nhận biết các biện pháp tu từ.....	40
2.2.1. Bài tập đánh giá năng lực nhận biết các biện pháp tu từ cú pháp	40
2.2.2. Bài tập đánh giá năng lực nhận biết các biện pháp tu từ ngữ âm.....	45
2.3. Bài tập đánh giá năng lực nhận biết phương thức biểu đạt của văn bản....	49
2.4. Các bài tập đánh giá năng lực phản biện.....	52
2.5. Các bài tập đánh giá năng lực đọc hiểu thông qua khai thác giá trị của văn bản tương đương	55
TIÊU KẾT CHƯƠNG 2	62
Chương 3: THỂ NGHIỆM SỰ PHẠM.....	63
3.1. Mục đích thể nghiệm	63
3.2. Nội dung thể nghiệm	63
3.3. Đối tượng thể nghiệm.....	63
3.4. Phương pháp, tổ chức thể nghiệm	64
3.4.1. Phương pháp thực nghiệm.....	64
3.4.2. Tổ chức thực nghiệm.....	64
3.5. Thời gian địa bàn thể nghiệm.....	64
3.6. Thiết kế giáo án đưa vào thể nghiệm.....	65
3.6.1. Giáo án lớp 10	65
3.6.2. Giáo án lớp 11	72
3.6.3. Giáo án dạy Lớp 12	80

3.7. Đánh giá kết quả thực nghiệm	92
3.7.1. Các tiêu chí đánh giá kết quả thực nghiệm.....	92
3.7.2. Kết quả thực nghiệm.....	93
TIÊU KẾT CHƯƠNG 3	95
KẾT LUẬN.....	96
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	98

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 1.1. Hệ thống câu hỏi đọc hiểu hướng dẫn đọc bài của các tiết dạy tác phẩm văn chương	22
Bảng 1.2. Hệ thống bài tập đọc hiểu hướng dẫn học bài của các tiết dạy tác phẩm văn chương	23
Bảng 1.3. Hệ thống câu hỏi đọc hiểu hướng dẫn đọc bài của các tiết dạy tác phẩm văn chương	23
Bảng 1.4. Hệ thống bài tập đọc hiểu hướng dẫn học bài của các tiết dạy tác phẩm văn chương	24
Bảng 1.5. Hệ thống câu hỏi đọc hiểu hướng dẫn đọc bài của các tác phẩm	25
Bảng 1.6. Hệ thống bài tập đọc hiểu hướng dẫn học bài tại các tác phẩm.....	26

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Dạy học theo định hướng năng lực, phát huy tính tích cực, tự giác của học sinh đang ngày càng khẳng định ưu thế và thu được hiệu quả. Nếu người giáo viên muốn nâng cao hiệu quả, chất lượng dạy học thì điều quan trọng nhất là phải dạy cho học sinh cách đọc, cách nghĩ, cách nói, cách viết, cách học. Có mục tiêu đúng đắn sẽ có cách nghĩ đúng, có cách nghĩ đúng sẽ tìm ra được cách học hiệu quả, phù hợp. Để học sinh có được cách nghĩ và cách học hiệu quả thì giáo viên không ngừng tìm tòi và sáng tạo cách dạy, phương pháp dạy hấp dẫn, lôi cuốn được học sinh. Hiện nay, đọc hiểu Ngữ văn đang là một phương pháp dạy học được đánh giá không chỉ mang lại hứng thú, sự tích cực, chủ động cho học sinh mà còn có khả năng phát huy trí tưởng tượng, óc sáng tạo, hình thành được các năng lực, các kỹ năng sống cho các em. Trong phương pháp dạy đọc hiểu bản thân nó đã bao gồm một hệ thống các kỹ năng có mối liên quan mật thiết và chặt chẽ với nhau: đọc để hiểu văn bản, đọc để nghe “tiếng nói” trong văn bản, đọc để biết vận dụng vào tạo lập văn bản nói, văn bản viết sau khi đọc hiểu... để rồi sau mỗi bài học, chính học sinh sẽ rút ra cho mình được những bài học về cách đọc, cách hiểu một văn bản, cách diễn đạt những gì đã đọc hiểu được. Từ đây sẽ biết cách vận dụng kỹ năng đọc hiểu vào các hoàn cảnh cụ thể trong quá trình học tập và sinh sống.

1.2. Trước yêu cầu cần đổi mới đồng bộ chương trình dạy học bộ môn Ngữ văn cũng sẽ có nhiều thay đổi sâu sắc. Chương trình giáo dục của mỗi bộ môn không còn gò bó các nội dung dạy học. Ngoài những tác phẩm có giá trị to lớn về nhiều mặt đã được đưa vào chương trình thì mỗi một giáo viên có thể lựa chọn những văn bản để giảng dạy sao cho phù hợp với địa bàn, đặc điểm địa phương, với trình độ, tâm lý nhận thức của người học.

1.3. Qua việc khảo sát thực trạng của dạy học môn Ngữ văn, có thể nhận thấy một bộ phận không nhỏ giáo viên vẫn lúng túng, thiếu kinh nghiệm trong

cách tổ chức tiến trình, các bước đọc hiểu. Một trong những khâu còn nhiều vướng mắc đó là cách thiết kế các bài tập thực hành trong đọc hiểu văn bản. Còn tồn tại hiện tượng chưa chú trọng đến khâu thực hành đọc hiểu, hoặc có làm nhưng chưa có ý thức đầu tư cho hoạt động thực hành sau đọc hiểu. Từ đó dẫn đến hiện tượng, các giờ đọc hiểu trôi qua mà học sinh chưa thực sự được khắc sâu kiến thức cũng như kỹ năng đọc hiểu. Mặt khác, do không chú ý thực hành nên học sinh mới chỉ đọc để hiểu chứ chưa biết cách diễn đạt ý mình hiểu được qua đọc như thế nào? Vì thế kết quả của đọc hiểu chưa toàn diện, trong bốn kỹ năng học sinh cần đạt được: Nghe, nói, đọc, viết thì mới chỉ chú ý đến nghe và đọc còn nói và viết chưa có hiệu quả cao. Vì vậy mà khi gặp một văn bản mới còn nhiều lúng túng, đọc hiểu chưa hiệu quả, chưa có kỹ năng diễn đạt những gì mình hiểu.

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Hiện nay, vấn đề đọc hay đọc hiểu không còn mới mẻ. Từ nhiều thập kỷ trước đã có nhiều nhà nghiên cứu đề cập đến. Ở nước ta, Giáo sư Nguyễn Thanh Hùng là người đề cập sớm nhất đến vấn đề này. Trong tiểu luận khoa học “*Dạy đọc hiểu là tạo nền tảng văn hóa cho người đọc*” tại “Hội thảo khoa học chương trình và sách giáo khoa thí điểm” tổ chức tháng 9/2000 tại Hà Nội, ông đã nêu rất rõ quan điểm về dạy đọc hiểu trong dạy học hiện nay. Ở tiểu luận này, tác giả chỉ ra rõ rằng: “*Hình thành năng lực đọc tác phẩm cho học sinh không thể không dựa vào những kết quả nghiên cứu sự hiểu biết về đặc điểm ngôn ngữ văn học và thể loại*”. Có thể nói, đọc hiểu là một hoạt động xuyên suốt và có mối liên hệ chặt chẽ với nhiều tri thức lí luận văn học. Muốn đọc hiểu tốt thì cần biết sử dụng tất cả các tri thức hiểu biết về văn học vào đọc hiểu. Vì vậy, năng lực đọc hiểu là năng lực quan trọng giúp cho học sinh biết cách đọc các loại văn bản khác nhau ở trong và ngoài nhà trường. Khi đã có năng lực đọc hiểu thì học sinh mới có thể phát triển năng lực diễn đạt. Bởi vì muốn diễn đạt tốt thì phải hiểu vấn đề và biết cách trình bày vấn đề. Như vậy, đọc hiểu sẽ góp phần củng cố và